

In de Gelderse Poort is een aanzienlijke oppervlakte agrarisch landschap omgevormd tot natuurgebied. Waar vijftien jaar geleden maïs stond en zwartbonte koeien graasden in de uiterwaarden vinden we nu moeras, ooibos, rivierduin en ruig grasland – vaak met grote grazers. De natuur vaart er wel bij. Maar hoe zit het met recreatie en toerisme?

Natuurontwikkeling biedt kansen voor ondernemers, gemeenten en recreatie

Topnatuur helpt

In het rivierengebied tussen ruwweg Nijmegen, Lobith en Arnhem verandert het landschap onmiskenbaar. Dat heeft veel te maken met het vigerende natuur- én veiligheidsbeleid langs de grote rivieren. Landbouwgrond maakt plaats voor natuur. Uiterwaarden worden ontkleed en dijken verlegd of doorgestoken. Met deze nieuwe natuur heeft ook het recreatieve gebruik een grote vlucht genomen.

Staatsbosbeheer, eigenaar en beheerder van het meeste natuurgebied in het rivierengebied, weet uit eigen onderzoek goed in welke mate de natuurkwaliteit veranderd is in deze periode. Ook weet de natuurbeheerder als geen ander dat de toeganke-

lijkheid van de nieuwe natuur is toegenomen en de gebruiksmogelijkheden zijn verbeterd. Zo zijn er vele kilometers raster verwijderd en veel gebieden zijn niet alleen op, maar ook buiten paden opengesteld: dat noemen we struinnatuur. En natuurlijk zien ook onze boswachters de recreanten die met goed weer vooral vanuit Nijmegen massaal het gebied binnenstromen: lopend, fietsend, op skeelers, met personenauto's, in bussen of met excursieboten. Dat was vijftien jaar geleden wel anders. De naam Gelderse Poort was onbekend, en het gebied werd slechts bezocht door een kleine groep liefhebbers uit de directe omgeving.

HANS VAN DEN BOS

De Koniks paarden zijn vaak goed zichtbaar voor de recreanten

Verband natuur en recreatie

Kortom, het toerisme is flink toegenomen in de Gelderse Poort. En we mogen aannemen dat al die bezoekers ook geld uitgeven. Maar valt ook aannemelijk te maken dat hun komst iets met natuurontwikkeling te maken heeft? En heeft de natuurontwikkeling niet heel veel banen gekost, omdat er landbouwgrond uit productie werd genomen? Staatsbosbeheer heeft het Wageningse Alterra verzocht om onderzoek te doen naar de regionale economie en bovenstaande vragen te beantwoorden.

Alterra heeft het onderzoek beperkt tot de gemeenten Rijnwaarden, Millingen aan de Rijn en (het lagere deel van) Ubbergen. Er zijn cijfers verzameld over de economische ontwikkeling en landgebruik, met als doel te onderzoeken of er een verband bestaat tussen de economische ontwikkeling en de natuurontwikkeling die rond 1990 in gang is gezet. De gegevens komen van verschillende bronnen.

Succesfactoren ontwikkeling regionale economie door nieuwe natuur:

- Aantrekkelijk en karakteristiek landschap (identiteit)
- Grote oppervlakte aan natuur
- Goed bereikbaar en royaal opengesteld en toegankelijk
- Variatie aan deelgebieden en recreatiemogelijkheden
- Bijzondere plant- en diersoorten, die zich redelijk laten zien
- Ruimte voor verrassing en veel te beleven
- Bestuurders met visie en lef
- (Recreatie)ondernemers die creatief inspelen op nieuwe kansen
- Hoge naamsbekendheid en sterk imago van gebied
- Op korte afstand van stad

recreatiesector

Trend: boeren in landschapsbeheer

Vanaf 1980 is het landbouwareaal afgenomen: in Ubbergen met vijf procent (gelijk aan het landelijk gemiddelde), in Millingen met veertig procent en in Rijnwaarden met twee procent. Opvallend is dat veel landbouwbedrijven zijn 'meegegroeid' met de functieverandering van de grond en nu een neventak hebben in recreatie of natuur- en landschapsbeheer, veel meer dan het landelijk gemiddelde. De ontwikkeling van de totale werkgelegenheid is in dit gebied bovendien positiever dan in de stadsregio Arnhem-Nijmegen of in heel Nederland.

Het aantal overnachtingen in de Gelderse Poort is sneller gestegen dan het landelijk gemiddelde; in 2004 waren dat er 65.000. In hetzelfde jaar trok in de Gelderse Poort ruim 600.000 maal iemand er op uit voor een routegebonden dagtochtje (fietsen, wandelen, skeeleren). De dagrecreanten besteedden 17 miljoen euro. Dit leverde 200 arbeidsplaatsen op. Verblijfsrecreanten gaven 6 miljoen euro uit. Dit was goed voor negentig arbeidsplaatsen. Het aantal werkzame personen in hotels en op campings is in 2004 verdubbeld ten opzichte van 1996. Illustratief is de metamorfose van Hotel Millings Centrum. Toen familie Bosman het hotel in 1987 kocht, waren er twintig overnachtingen per week (vooral monteurs van de scheepswerf); in 2000 wel dertig per dag.

Een ander succesverhaal is dat van de Millinger theetuin. Dit midden in de Millingerwaard gelegen horecabedrijf is sinds 1994 open en had in 2000 al 35.000 bezoekers.

Nieuw zijn ook de twee rondvaartbedrijven, die jaarlijks circa 12.000 bezoekers vervoeren.

Vanzelfsprekend werken de toeristische bestedingen verder door in de economie van het gebied. De theetuin doet inkopen bij de plaatselijke bakker en het hotel geeft een lokaal klusbedrijf opdracht voor een verbouwing. Dat nieuwe natuur in de Gelderse Poort effect heeft op recreatie en toerisme is onmiskenbaar. En dat dit een positief effect heeft op de regionale economie zal duidelijk zijn.

Uit onderzoek blijkt ook dat de meeste burgers de uiterwaarden met riviernatuur meer waarderen dan uiterwaarden zonder. Zij vinden het landschap aantrekkelijker en constateren dat de natuurgebieden ook beter toegankelijk zijn dan landbouwgebieden.

Al met al hebben de onderzoekers van Alterra niet kunnen vaststellen wat het exacte aandeel is van de natuurontwikkeling in de recreatieve ontwikkeling, maar voor hen is het wel duidelijk dat de sector recreatie en toerisme groeide terwijl natuurontwikkeling tot bloei kwam.

Andere visie, natuurontwikkeling geeft kansen ruimte

Voor Staatsbosbeheer zijn de uitkomsten uit dit onderzoek zo interessant omdat ze een wat ander en meer genuanceerd licht werpen op discussies die altijd spelen in gebieden waar op wat grotere schaal landbouw plaats moet maken voor natuur. De gedachte is dan maar al te vaak dat nieuwe natuur slecht is voor de werkgelegenheid, of zelfs voor de leefbaarheid. Dat

Valt aannemelijk te maken dat de toeristische groei iets met natuurontwikkeling te maken heeft?

natuurontwikkeling een aantoonbare positieve rol kan hebben in de regionale economie en de plattelandontwikkeling is voor velen nieuw. Niet alleen agrariërs maar ook recreatieondernemers staan in de praktijk vaak sceptisch en afwachtend tegenover natuurontwikkeling. Zij hebben meer oog voor mogelijke bedreigingen dan voor kansen. Toeval of niet, maar in de Gelderse Poort lijken het vooral startende ondernemers te zijn die hun kansen weten te pakken. Vreemd eigenlijk, want juist ervaren recreatieondernemers zouden toch moeten weten dat topnatuur goed is voor hun bedrijf? Hoe meer en beter de natuur, des te meer omzet. Zie de Waddeneilanden, de Hollandse en Zeeuwse kust, Zuid-Limburg en de Veluwe. Of is het misschien zo dat zij moeite hebben met veranderingen en

Fietsers bij voetveer Millingen aan de Rijn

liever de kat uit de boom kijken?

Hoe dan ook, dit onderzoek toont aan dat er voor recreatie-ondernemers alle reden is om gebiedsprocessen die leiden tot meer en kwalitatief betere natuur van harte te ondersteunen. Want wat in de Gelderse Poort kan, kan ook elders.

De Gelderse Poort is nog lang niet uitontwikkeld. Het natuur-areaal zal de komende tijd nog groeien, vooral tussen Lobith en Arnhem. Ook de kwaliteitsverbetering van het landschap en de recreatieve voorzieningen zal verder doorzetten. Op termijn zullen er langs zowel Waal als Rijn grote aaneengesloten zones natuurgebied zijn. Nuttig voor de planten en dieren die er leven, maar ook fijn voor de mensen die van lange struintochten houden of voor fietsers. De bezoekers aan de Gelderse Poort zullen nog meer mogelijkheden hebben om bestemming en

De Gelderse Poort is nog lang niet uitontwikkeld.

activiteit te kiezen. Naast een verdere ontwikkeling in horeca en verblijfsrecreatie kan verwacht worden dat hier een opvallende uitbreiding gaat plaatsvinden op het gebied van wellness. Het gebied is er rijp voor.

Het geheim

Volgens Staatsbosbeheer is er bij een dergelijke gunstige ontwikkeling van de regionale economie door natuurontwikkeling een aantal succesfactoren te benoemen die algemene geldigheid hebben (zie kader). Benadrukt moet worden dat een mooi landschap en bijzondere natuur alleen geen garantie vormen voor succes. Denk bijvoorbeeld aan het Lauwersmeer. Het vraagt ook actieve betrokkenheid en positief enthousiasme van de lokale ondernemers en bestuurders. Noodzakelijk is bovendien dat ondernemers, lokale bestuurders en natuurbeheerders goede promotie bedrijven met als doel naamsbekendheid en het bouwen van een sterk merk. In veel streken in Nederland liggen volop mogelijkheden om samen met de ontwikkeling van de natuur ook de regionale economie te laten profiteren. Zo kan er invulling gegeven worden aan de Nationale Landschappen. En op een ander schaalniveau

liggen er volop kansen bij de Natura 2000 gebieden. Immers, de bijzondere status van deze topnatuurgebieden kan prima aangegrepen worden om recreanten te lokken, streekeigen producten op de markt te brengen en te werken aan naamsbekendheid en een goed imago van de streek. I

Hans van den Bos, Staatsbosbeheer (h.bos@staatsbosbeheer.nl)

Rapport: Natuurontwikkeling en de regionale economie in de Gelderse Poort, Joke Luttk e.a. 2006, Alterra-rapport 1399. Gemaakt in opdracht van Staatsbosbeheer.

De Panoven bij Zevenaer